

Uğur Kökden

Arka kapak yazıcılığı kolay değildir. Hem okuru çekici, hem de yapıtı, yazarı kapsayıcı, özümseyici bir iki söz bulacaksın. İşte örnek bir ifade: "Uğur Kökden, 1960'lardan bu yana deneme yazımızın uğuru."

Uğur Kökden, **YKY**'de yayınlanan bazı **kitaplarında** yinelenen bu tanımlamayı hak ediyor.

Deneme, romanla aynı dönemde ortaya çıkmış bir yazın türü. İnsanın birey olarak gelişiminin önemli bir aşamasının karşılığı. Romandan, öyküden, giderek şiirden ayrımlı olarak, yazarın araya kurmaca, imgeleme sokmadan okurun karşısına ben olarak çıkmasını, yaşamla yüzleşmesini doğrudan aktarmasını gerektiriyor.

19. yüzyıldan bu yana Türkçe yazınımızda deneme yerleşmiş bir türdür. Romanacı, öykücü ve şairlerimiz de deneme yazmışlardır. Bazı romancılarımızın denemeleri romanlarından daha iyidir. Deneme, üstünde pek durulmaz ama bizde romandan daha gelişmiştir. Ancak yeni yazar kuşaklarının denemeye biraz uzak görünmeleri kaygı vericidir. **Uğur Kökden** deneme odaklı bir yazarımız. Deneme türünü günlük, anı, gezi, eleştiri diyerek ayrı ayrı saydığımız türlerle kaynaştırmış, çok boyutlu olarak zenginleştirmiştir.

Kökden'in yazdıklarını keyifle okumuşumdur. Neden mi? Cumhuriyet aydınlarına özgü güzel düzgün Türkçesi ve dinging biçimine (üslup) bilgece, dervişçe bir bakış eşlik eder. "Küçük ve işveli menderesler çizen deli çay" gibi zarif çıkışlar da okursunuz. Sade görümlü **anlatımı**, okuru düşünmeye iten çözümlayici yaklaşımlarla örülür. Kökden'in yazıları konu çeşitliliği ve yayıldıkları coğrafya bakımından ayrıca dikkati çeker.

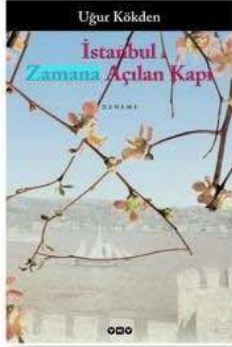
TIKSINTI ÇAĞI

Kökden'in ilk yazınsal kitabı **Tiksinti Çağı**'nda tiksinti konusu faşizm, nazizm, buyurganlıktır. Kökden Avrupa'yı anlatmıştır, ama "gelinim sana söylüyorum, kızım sen anla" makamında. İlerici, toplumcu, barışsever aydın kuşağımızdandır Kökden. Ne yazık ki o da yargılanmayı, tutuklanmayı, içeri atılmayı tatmıştır. Günlüklerinde sadece yakın edebiyat tarihimizden renkli sayfalar değil, 1960'lar-

dan 1990'lara Türkiye'nin siyasal tarihinin acılı izdüşümlerini de görürüz. 1967 yılında yazılmış **Geceye Evet**'deyse o yılların Avrupalı ve Rus gençlerinin sosyalist heyecanlarını Vietnam savaşı arka düzlemde olmak üzere ince ruhsal çözümlenmelerle ele alır. Geceyle savaşıma evet deyiştir bu **anlatı**. Umutları birçok açıdan boş çıkan 1968 ruhunun yerini Tarih içinde "mutsuz bilinç" almıştır. Aydınların bu evrensel alın yazısını Kökden'in metinlerinde izleyebilirsiniz, hem **zaman** hem de mekân boyutlarıyla.

BİR BAHÇEYLE BİR DE KİTAPLIK

Kökden'in aktardığına göre, "Bir bahçeyle bir de **kitaplığınız** varsa, başka bir şeye gereksinme duymazsınız." demiştir Konfüçyüs. Ne ki, bütün dünyayı bahçeniz olarak görüyorsanız köşenize çekilmek kolay değildir. O bahçede ne olup bittiğini bilmek, bir şeyler yapabilmek isterseniz. Kökden doğduğu Çorum'dan Türkiye'nin dört bir yanına, Avrupa'ya, Orta Doğu'ya, Doğu Akdeniz'e kadar gezinir metinlerinde. "... yolculukların bir amacı geçmiş kavramak, algılamak; geçmiş bilinci edinmek. Yani tarihi özümsemek ve onunla birlikte yaşamak." der. Öyleyse yazdıklarının ekserinde **zaman** kavramı olacaktır.

İSTANBUL KİTAPLARININ EN GÜZELLERİNDEN

"Erythra'da Dolunay" başlıklı denemesinde bir Küçük Asyalı bilge gezgin 2500 yıl öncesine götürür okuru. Bir düştür bu, uyanırsınız ama insan gerçeği pek değişmemiştir sanki. **Zaman** "kendi çehresinde biteviye dönen sonsuz bir çember! Hep aynı çember!" midir?

Yazar Port Bou'da uzun süren bir pasaport kontrolü sırasında İspanya'ya alınmayacağı kaygısına kapılır. Walter Benjamin gelir aklına. Zihni, imgelemi Benjamin'in yaşadıklarıyla şimdiki an arasında gelip gider. Anılar, düşünceler, kurmaca sahneler birbirine karışır bu metinde, tam bir yazınsallığa erilir.

İstanbul / Zamana Açılan Kapı (**YKY**, 2005) da benim okuduğum İstanbul ile ilgili **kitaplann** en güzellerindedir. Boğaziçi merkez olmak üzere "Dünyanın en güzel İstanbul'unu betimlemek istemiştir yazar. Tanpınar'ın, A. Ş. Hisar'ın izini sürmektedir. "Elveda İstanbul! Elveda, sevgili güzellikler! Elveda, yitik tarih! diye biter **kitap**. Ben sürekli özlerim İstanbul'u. Ancak, ne **zaman** olsam İstanbul'da daha çok özlüyorum İstanbul'u. Karşımda Manhattan, Hong Kong olmaya özenen bir Çirkinİstanbul. Çok iyi anlıyorum Kökden'in derdini.

Bazı yönleriye Boğaz'ı, Marmara'yı anımsatan Leman gölü kıyılarında dolaşmak çare olabilir mi bu derde? **Leman Gölü Yalnızı** (**YKY**, 2008) kitabında küçük ülke İsviçre'nin büyük yazarlarının geçidini izleriz, Rousseau'dan, Ramuz'e, Dürrenmatt'a, Walsler'e. Georges Haldas ve Metin Arditi de bu yürüyüşe katılmış olsunar isterdim, ama Türkçede İsviçreli yazarlarla ilgili en kapsamlı, bol çağrışimli **kitap** bu. Kutlarımla.

Bir yazar için yalnızlık duygusu okurunu bulduğunda azalabilir. Bu açıdan da bakabiliriz Kökden'in yaşamı, yazını üzerine bir başka önemli denememiz Mehmet Serdar ile yaptığı sohbetleri içeren **Kanlıca'da Akan Zaman** kitabına. Gene **zaman** kavramı ön düzlemindedir. "Vespasianus - Tinus Tüneli de, sudan gelip / suyla gelip suya giden bir **zaman** / saman yolu. Nice yaşamlardan oluşma bir bulutsu! İçinde yazıklar akıtan bir kanal!" cümlesi aklımıza gelir.

Bir İranlı yazara gönderme yaparak, insanın doğa, tarih, toplum ve kendi öz zindanı olmak üzere dört zindanda yaşadığını söyler Kökden. Dünya bahçe midir, zindan mı? **Zaman** sonsuza doğru akadursun, Tarih bu soruya kesin yanıt vermedi henüz. Yazın **sanatını** besleyen kaynaklardan biridir bu yanıtızlık.

Uğur Kökden 20'den fazla **kitap** yayımlamıştır. Son çıkan kitabı **Unutmayı Bir Öğrenebilsem** (**YKY**, 2019). İstemeyiz Kökden'in unutmayı öğrenmesini. Bilge Karasu yazını "hayatı dilceye çevirmek" olarak tanımlardı. Kökden yaşadıklarını, tanıklığını yaptığı dönemleri dilceye başarıyla çevirmiş seçkin bir yazarımızdır. ■